

Ujra divatba kell hozni a gyógyfürdők kultuszát

A budapesti fürdők válsága megszűnik, ha visszatérnek eredeti hivatásukhoz – A fürdőszoba feleslegessé tette a tisztasági közfürdőt
Irta KOVÁCSHÁZI VILMOS tanácsnok

Válság fojtogatja a budapesti fürdők életét. Látogatottságuk napról-napra csökken és nem használ reklám, a fürdőjegy-kedvezmények kiterjesztése, a fürdőárak mérséklése. Kétségtelen, hogy a fürdők elnéptelenedésében jelentős része van az általános gazdasági viszonyoknak, a budapesti fürdők válságos helyzetét azonban valójában sokkal régebbi időkre, régebbi tünetekre kell visszavezetni.

A multra visszafelé nézve, jól tudjuk, hogy a török hódoltság idejének nagyszerű fürdőkultúrájáról a Budán megfordult külföldi írók számoltak be elragadtatással. Többi közt Edward Brown, angol királyi udvari orvos esodálta meg Buda kilenc pompás fürdőjét, amelyeket azonban lerombolt és feldúlt a Budát elfoglaló győztes hadvezér, nehogy Budán megmaradjon a gyűlölt török uralomnak valamelyes emléke is.

Lassaesknán azonban mégis csak elkezdtek talpraállni a budai fürdők, amelyek a város visszafoglalásával állami tulajdonba kerültek. A tulajdonképpeni fejlődés azonban csak a XIX. század elején indult meg. 1831-ben és 32-ben kibővítették a Rudast és a Sáros-fürdőt, tíz évvel később pedig a Császár-fürdőben már száz szoba áll a vendégek rendelkezésére, ötvenyolc fürdőszobával. Ugyanekkor pedig olyan korszak vette kezdetét, amelyben a fürdőknek, helyesebben Buda hőforrásainak elsőrangú szerep jutott a gyógyászatban.

A budai hőforrások gyógyerejét már a Mátyás király-
sorabeli írók magasztalták, így Oláh Miklós is, aki megállapította, hogy a hévizek különösen kiütéseket és sorvasztó betegségeket gyógyítanak eredményesen. Edward Brown is megírja, hogy a törökök izzasztották, dörzsölték magukat, vagyis a források vizét gyógyfürdőként használták. Figyelemreméltó, hogy a források összetételét már a XVIII. század elejétől kezdve tüzetesen vizsgáltgatták, 1845-ben pedig az Akadémia pályadíjat is tüzött ki a budai hévforrások kémiai elemzésére.

Hosszú lenne elsorolni a balneológusok és orvosok nevét és munkáit, akik ezzel a kérdéssel foglalkoztak. Meg kell azonban emlékezni a Császár-fürdő orvosairól, Franklról és Patrubangról, akik már a kezelésük alatt álló betegeknek figyelték meg a fürdő hőforrásainak gyógyhatását és könyveikben leírva az egyes kövességeket, beszámoltak az alkalmazott kúra természetéről, időtartamáról, valamint a kedvező gyógyulás bekövetkezéséről.

Számos követőjük akadt, az eredmények kedvezők voltak és csakhamar oly népszerűekké váltak a budai gyógyfürdők, hogy nem is lehetett elhelyezni a jelentkező sok beteget. A *Nagyad* című fürdőalbum 1863. évi száma már a következőket írja: „Magyarországon kívül sehol nem történik, hogy a fürdővendégek nagy száma miatt panaszkodjanak. Nálunk van csak rá példa, hogy boldog, aki egy fürdőkádban kap éjjeli szállást.”

Figyelemreméltó, hogy ekkor már kétszázötven szoba áll a Császár-fürdőben a vendégek rendelkezésére és a környék is berendezkedett a fürdőzők elszállásolására.

Ez a gyönyörű fejlődés, sajnos, abbamaradt, aminek az a magyarázata, hogy a budapesti fürdőipar olyan útra

tért, amely ideig örökké üzleti szempontból előnyösebbnek látszott.

1853-ban Pesten, a Kereszt-utcában új típusú fürdő épült: gőzfürdő. Nagyszerű üzleti eredményt mutatott fel. Ez az eredmény arra ösztökölte a Heinrich-családot, amely 1860-ban megvásárolta a Rácz-fürdőt, hogy ott is berendezzen egy teljesen modern gőzfürdőt. Az épületet és a fürdőt az akkori viszonyok közt olyan szokatlan komforttal rendezték be, hogy az új gőzfürdő Budapest egyik látványossága volt. A koronázás alkalmával a külföldi újságok tudósítói Budapestről keltezték színes riportjaikban a legnagyobb elragadtatás hangján számoltak be a Rácz-fürdő pompájáról, nagyszerűségéről.

Eljött a gőzfürdők virágzásának ideje. Budapestnek ebben az időben már jelentős idegenforgalma volt, egyébként is mindig mulató város volt, amelynek korhelyei a dorbézolást legszívesebben a gőzfürdőben fejezték be. De ettől függetlenül is divattá vált a gőzfürdőben való fürdés. Órákat lehetett eltölteni a langyos medencékben. Ezekben a boldog időkben nyugodalmas, izgalom nélküli életet élt a pesti polgár, aki a gőzfürdőben adott talákozót ismerősének, üzletbarátjának. Bizonyos napokon mindig meg lehetett találni a gőzkamrában, a melegviz-medencében a masszörnél és a borbélynál az ismerős társaságokat.

A gőzfürdő üzleti része is egyszerűbb volt. Gőzfejlesztő kazán, néhány különböző fokú vízmedence és sok apró kabin kellett csupán hozzá. Feleslegessé váltak a drága fürdőszobák, a külön helyiségek és a hosszadalmas, minden vendég után való tisztogatási műveletek. Negyvenszemélyes kádfürdő helyén olyan gőzfürdőt lehetett berendezni, ahol száz személy is fürödhetik egyszerre. Végül a gőzfürdőhöz nem kellett orvos, de még reklám sem, mert a vendégek maguktól jöttek.

Ilyen körülmények között természetes, hogy minden fürdő sietett gőzfürdőt is berendezni. Jól is ment mindaddig, amíg, mint minden divat, a gőzfürdés divatja is elavult.

Ennek pedig több oka van. Egyrészt Budapest már nem az az éjszakai mulató város, ami volt, ma már nem mulat reggelig a pesti polgár, főleg pedig nem megy a gőzfürdőbe. Nemcsak azért, mert esetleg hiányzik arra a pénz, hanem leginkább azért, mert a mai gondterhes, ideges, zaklatott életben vajmi kevés embernek van idege ahhoz, hogy órákig henyéljen a gőzben, amikor ma már úgyszólván mindenki otthon is megfürödhetik.

Ezzel pedig el is jutottunk a budapesti fürdők válságának igazi okához. A gázfűtésre berendezett autogejzírek, az őléső, villanyfűtésre berendezett víztartályok rendkívül megkönnyítették a budapesti magánlakásokban az otthon való fürdést.

A háború befejezése óta Budapest bérpalotáiban több mint negyvenezer új fürdőszobát építettek. Ha egy fürdőszobára hessenként csak két fürdést számítunk, már ez is ötmillió fürdést jelent évente. Ezt az ötmillió fürdést máris elvesztették a budapesti fürdők gőz és tisztasági fürdői. De biztos, hogy a jövőben még többet is veszítenek.

Mindezek után nyilvánvaló, hogy a budapesti fürdők ezután már nem számíthatnak arra, hogy gőzfürdők és tisztasági fürdők bevételeiből fenntarthatassák üzemeiket. Egyetlen lehetőség van: visszatérni a régi, elhagyott útra, vissza kell alakítani gyógyfürdőké, de természetesen nem csupán címben, hanem lényegileg is.

Hogy ez miként vihető keresztül, arról adandó alkalommal külön cikkben mondom el gondolataimat.